

Høgskolen i Telemark

EKSAMEN

2107 Folkedikting og folkekultur

27.5.2013

Tid:	kl. 9-14
Målform:	Valgfri
Sidetall:	11 sider inkl. forside og vedlegg
Hjelpemiddel:	Ingen
Merknader:	Svar på én av oppgavene
Vedlegg:	9 sider

Eksamensresultata blir offentliggjort på studentweb.

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Bokmål

Svar på *én* av oppgavene.

1. Analyser en av de vedlagte tekstene ut fra en eller flere tilnæringsmåter du har lært om: historisk, strukturalistisk, psykoanalytisk, feministisk, tematisk etc. og reflekter over styrke og begrensninger i den/de metoden/-e du velger.

Vedlegg:

«Håkon Borkenskjegg» (5 sider)

«Olav Liljekrans»/ «Ólavur Riddararós» (2 sider)

2. Gjør rede for forholdet mellom folketro og sagn. Drøft deretter folketroelementene i de vedlagte sagna.

Vedlegg:

«Helge-notra» (1 side)

«Marmælen varslar uvær» (1 side)

Nynorsk

Svar på *ei* av oppgåvene.

1. Analyser ein av dei vedlagde tekstane ut frå ein eller fleire tilnæringsmåtar du har lært om: historisk, strukturalistisk, psykoanalytisk, feministisk, tematisk etc. og reflekter over styrke og avgrensingar i den/dei metoden/metodane du vel.

Vedlegg:

«Håkon Borkenskjegg» (5 sider)

«Olav Liljekrans» (2 sider)

2. Gjer greie for tilhøvet mellom folketru og segn. Drøft deretter folketru-elementa i dei vedlagde segnene

Vedlegg:

«Helge-notra» (1 side)

«Marmælen varslar uvær» (1 side)

Håken Borkenskjegg

Det var en gang en kongsdatter som var så stolt og så kaut at ingen frier var god nok til henne; alle holdt hun for narr og ga hun reisepass, den ene etter den andre. Men enda hun var så stor på det, så kom det alltid friere til gårds, for vakker var hun, det leie trollet.

Så hadde det en gang kommet en kongssønn som ville fri til henne, og han hette Håken Borkenskjegg. Men den første natten han var der, ba hun hoffnarren at han skulle skjære ørene av den ene hesten hans og rispe kjeften like opp til ørene på den andre. Da prinsen skulle ut og kjøre den andre dagen, sto kongsdatteren i svalen og så på. "Nei! nå har jeg aldri sett maken heller," sa hun; "den kvasse nordensnoen som blåser her, har tatt ørene av den ene hesten din, og det har den andre stått og glist av så kjeften har gått helt opp til ørene på den," og dermed slo hun opp hele latterdøra, løp inn og lot ham kjøre sin vei.

Han reiste hjem, men han tenkte med seg selv at hun skulle nok ha det igjen. Han satte på seg et sort skjegg av lav, dro på en vid skinnkjole og kledde seg ut som en annen tigger, men hos en gullsmed kjøpte han seg en gullrokk, og dermed gikk han avsted og satte seg en morgen utenfor vinduet til kongsdatteren til å file og stelle på gullrokken; for den var ikke riktig ferdig, og det var ingen oppstandere på den heller.

Da så kongsdatteren kom til vinduet om morgenen, lukket hun opp og ropte på ham og spurte om han ville selge gullrokken sin.

"Nei, til fals er den ikke," sa Håken Borkenskjegg, "men det er det samme, får jeg sove utenfor kammerdøren din i natt, så skal du få den."

Ja, det syntes kongsdatteren var godt kjøp, og det kunne det ikke være noe fare ved. Hun fikk rokken, og om kvelden la Håken Borkenskjegg seg utenfor kammerdøren hennes. Men da det led utpå natten, kom det slik frost på ham.

"Huttetuttetuttetu! det er så kaldt at -. Slipp meg inn!" sa han.

"Hyss, hyss! ti stille!" sa prinsessen; "får far min høre det er karfolk her, så blir jeg rent ulykkelig."

"Å huttetuttetuttetu! Jeg fryser mest i hjel, la meg bare komme inn og få ligge på gulvet," sa Håken Borkenskjegg.

Ja, det var ikke annen råd, hun måtte slippe ham inn, og da han var kommet inn, la han seg på gulvet og sov nokså godt.

En stund etter kom Håken igjen og hadde med seg oppstandere til rokken, og så satte han seg utenfor vinduet til kongsdatteren igjen og til å file på oppstanderne; for de var heller ikke riktig ferdige. Da hun hørte han filte, lukket hun opp vinduet og spurte hva det var han hadde der.

"Å, det er oppstanderne til den rokken prinsessen kjøpte; for jeg tenkte som så, at siden hun ville ha rokk, så kunne hun vel trenge til oppstandere også," sa Håken.

"Hva skal du ha for dem da?" spurte kongsdatteren.

De var ikke til fals de heller; men fikk han lov til å ligge på gulvet i kammerset til prinsessen om natten, skulle hun få dem.

Ja, det skulle han få lov til, men hun ba ham bare være rolig, og ikke gi seg til å fryse og si huttetu.

Håken Borkenskjegg lovte nok godt, men da det led på natten, tok han på å hutre og fryse og bære seg, og han ba om han ikke fikk lov å legge seg fremfor sengen til prinsessen. Det var ingen råd for det, hun måtte gi ham lov, når ikke kongen skulle få høre det. Håken Borkenskjegg la seg da på gulvet fremfor sengen til kongsdatteren og sov både godt og vel.

Så varte det en god stund før Håken Borkenskjegg kom igjen, men da hadde han med seg en garnvinde av gull, og den satte han seg til å file på utenfor vinduene til prinsessen om morgenen. Så gikk det like ens. Da prinsessen hørte det, kom hun til vinduet og hilste og spurte hva han skulle ha for den garnvinden. "Den er ikke til fals for penger, men får jeg lov å ligge i kammerset ditt med hodet på sengestokken i natt, så skal du få den," sa Håken Borkenskjegg. Ja, det kunne han nok, når han bare ville være rolig og ikke holde slik styr, sa prinsessen, og han lovte han skulle gjøre sitt beste; men da det led utpå natten, tok han på å hukre og fryse, så han hakket tenner.

"Huttetuttetuttetu, det er så kaldt! å la meg få lov å komme opp i senga og varme meg litt!" sa Håken Borkenskjegg.

"Jeg mener du er galen, jeg," sa kongsdatteren.

"Huttetuttetuttetu, det er så kaldt! å la meg få lov å komme opp i senga! Huttetuttetuttetu!"

"Hyss, hyss! ti stille for guds skyld!" sa kongsdatteren; "får far høre det er karfolk her, så blir jeg rent ulykkelig; jeg tror visst han tar livet av meg med det samme."

"Huttetuttetuttetu! slipp meg opp i senga!" sa Håken Borkenskjegg og frøs så hele stua ristet.

Det var ikke noen råd for det, hun måtte slippe ham opp i sengen, da sov han både godt og vel.

Men en stund etter fikk prinsessen et lite barn, og kongen ble så vill at han nær hadde gjort ende både på henne og barnet. Da det led om litt, kom Håken Borkenskjegg ranglende dit en gang, som av en hendelse, og satt ute i kjøkkenet liksom en annen fattigmann.

Så kom kongsdatteren ut og fikk se ham: "Å gud bære meg for ulykke du har voldt!" sa hun, "far min er ferdig til å fly i flint, så vill er han; la meg følge med hjem til deg!"

"Du er nok for vel vant til å følge med meg," sa Håken. "Jeg har ikke annet enn en barhytte å være i, og hvordan jeg skal skaffe deg føden, det vet ikke jeg; for jeg sliter ille nok for å skaffe føden til meg selv."

"Ja, jeg er like glad hvordan du har det," sa kongsdatteren; "la meg bare få være med deg; for blir jeg her lenger, tror jeg far min tar livet av meg."

Hun fikk da lov til å følge med fanten, som hun kalte ham, og de gikk både langt og lenge, og hun hadde det ikke for godt på veien. Til slutt kom de ut av det landet og inn i et annet rike, så spurte prinsessen, hvem det var som eide det.

"Å, det er Håken Borkenskjegg det," sa han.

"Jaså," sa prinsessen, "jeg kunne tatt ham jeg, så hadde jeg sloppet å gå her som en fantefille."

Og alle de gildeste slott og skoger og gårder de kom til, så spurte hun hvem som eide dem. "Å det er hans Håken Borkenskjegg," sa fanten. Og prinsessen gikk og bar seg ille for det hun ikke hadde tatt ham, som eide så mye.

Langt om lenge kom de til en kongsgård; der sa han at han var kjent, og han mente nok han skulle få arbeid til henne der, så de kunne få noe å leve av, og så satte han opp en barhytte i skogbredden, der skulle de være. Selv gikk han til kongsgården og hugg ved og bar vann for kokka, sa han, og da han kom hjem igjen, hadde han med seg noen matsmuler, men de rakk ikke langt.

Så var det en dag han kom hjem fra slottet. "I morgen skal jeg bli hjemme og passe barnet; men du får lage deg til å gå til slottet du," sa han, "for prinsen sa du skulle komme og være med og bake i ovnen."

"Jeg bake?" sa kongsdatteren; "jeg kan ikke bake, for det har jeg aldri gjort."

"Ja du får gå," sa Håken Borkenskjegg, "siden han har sagt det. Kan du ikke bake, så kan du vel lære, du får se etter hvordan de andre gjør før deg, og når du skal gå, får du stjele med deg noen brød til meg."

"Stjele kan jeg ikke," sa kongsdatteren.

"Du kan vel lære," sa Håken Borkenskjegg; "du vet det er knapt for mat. Men pass deg vel for prinsen, for han har øynene med seg overalt."

Da hun vel var gått, sprang Håken en benvei og kom til slottet lenge før henne, og kastet fillene og lavskjegget av seg og trakk på prinseklærne.

Kongsdatteren var med i baksten, og gjorde som Håken hadde bedt henne, og stjal alle lommene sine fulle med brød. Da hun så skulle hjem om kvelden, så sa prinsen:

"Denne fantekjerringa kjenner vi ikke noe til; det er best å se etter om hun ikke har tatt med seg noe."

Så fór han ned i alle lommene og grov og ransakte, og da han fant brødene, ble han sint og holdt fælt hus.

Hun gråt og bar seg ille og sa: "Fanten ba meg om det, og så måtte jeg gjøre det."

"Ja, det burde gått deg ille," sa prinsen; "men det er det samme, for fantens skyld skal det være deg tilgitt."

Da hun vel var gått, kastet han av seg prinseklærne, og dro på seg skinnkjolen, satte på lavskjegget og var før henne i barhytta, og da hun kom, holdt han på å stelle med barnet. "Ja du har fått meg til å gjøre det jeg har angret," sa hun; "det er første gangen jeg har stjålet, og det skal nok bli siste også." Og så fortalte hun hvordan det hadde gått, og hva prinsen hadde sagt.

Noen dager etter kom Håken hjem til barhytta en kveld. "I morgen får jeg bli hjemme og passe ungen," sa han, "for du skal være med i slaktingen og lage pølse."

"Jeg lage pølse?" sa kongsdatteren; "det kan jeg ikke. Jeg har nok ett pølse, men laget pølse har jeg aldri."

Ja, Håken sa hun måtte gå, siden prinsen hadde sagt det; hun fikk gjøre som hun så de andre gjorde, og så ba han at hun skulle stjele med seg noen pølser til ham.

"Nei, stjele kan jeg ikke," sa hun, "du minnes vel hvordan det gikk sist."

"Du kan lære å stjele," sa Håken; "det er ikke sagt det går galt støtt." Da hun vel var gått, sprang Håken Borkenskjegg benstien og kom lenge før henne til slottet, kastet skinnkjolen og lavskjegget av seg, og sto i kjøkkenet med prinseklærne på da hun kom. Kongsdatteren var med i slaktingen og laget pølser, og hun gjorde som Håken hadde sagt, og stappet lommene sine fulle. Men da hun skulle gå hjem om kvelden, sa prinsen:

"Denne fantekjerringa var jo langfingret sist; det er nok best å se etter om hun ikke har tatt med seg noe," og til å lete og ransake i alle lommene hennes. Da han fant pølsene, ble han sint igjen og holdt stygt hus og truet med å sette henne til lensmannen.

"Å gud velsigne deg, la meg slippe! Fanten ba meg om det," sa hun og gråt og bar seg.

"Ja, det burde gått deg ille, men for fantens skyld skal det være deg tilgitt," sa Håken Borkenskjegg.

Da hun var gått, kastet han prinseklærne av seg, tok skinnkjolen på og satte på seg lavskjegget og sprang benstien, og da hun kom hjem, var han alt kommet i forveien. Hun fortalte hvordan det var gått, og lovte høyt og dyrt det skulle være siste gangen han fikk henne til slikt.

En stund etter hadde mannen vært i kongsgården igjen. "Nå skal prinsen vår ha bryllup," sa han, da han kom hjem om kvelden, "men bruden er blitt syk, så skredderen ikke kan få tatt mål av henne til brudekjolen, og så vil prinsen at du skal komme opp til kongsgården og ta mål av deg istedenfor henne, for han sier du ligner henne i vekst og alt. Men når du er målt, skal du ikke gå; du kan bli stående der du, og se på mens skredderen skjærer til, og sop så ned de største stykkene og ta med deg til en topplue til meg."

"Nei, stjele kan jeg ikke," sa hun, "og du minnes nok hvordan det gikk sist."

"Du kan vel lære," sa Håken, "det er ikke sagt det går galt nå igjen."

Hun syntes det var galt, men hun gikk og gjorde som han ba; hun sto og så på mens skredderen skar til, og sopte ned de største stykkene og stakk dem i lommen. Da hun skulle gå, sa prinsen: "Vi får vel se etter om kjerringa ikke har vært langfingret denne gangen også,"

og til å lete i alle lommene hennes, og da han fant kostene, ble han vill og tok til åskjelle og styre, så det ikke var noen måte på det. Hun gråt og bar seg ille og sa: "Å fanten ba meg om det, så måtte jeg jo gjøre det."

"Ja, det burde gått deg ille; men for fantens skyld får det vel være deg tilgitt," sa Håken Borkenskjegg.

Og så gikk det som de forrige gangene; da hun kom hjem i barhytta, var Håken der også. "Å gud hjelpe meg!" sa hun, "jeg blir nok ulykkelig jeg for din skyld til sist; for du vil ikke ha meg til annet enn det som galt er. Prinsen var så vill og arg, så han truet både med lensmann og tukthus."

En stund etter kom Håken hjem en kveld. "Nå vil prinsen du skal komme til slottet og stå brud," sa han, "for bruden hans er syk og sengeliggende ennå; men bryllup vil han holde, og du er så lik henne at ingen kjenner dere fra hverandre, og i morgen får du lage deg til å gå til slottet."

"Jeg mener dere er fra vett og samling, både du og prinsen," sa hun; "synes du jeg ser ut slik jeg kan stå brud? Det kan da ingen fantekjerring se ut verre enn jeg."

Det var ikke noen råd for det, hun måtte gå, og da hun kom til kongsgården, ble hun så pyntet og tilstaset at ingen prinsesse kunne vært gildere. De reiste til kirken og hun sto brud, og da de kom hjem igjen, var det dans og lystighet på slottet. Men rett som hun var midt i dansen med prinsen fikk hun se et skinn gjennom vinduet, og så så hun at barhytta sto i lys lue.

"Å nei! Fanten og barnet og barhytta da!" skrek hun og var dåneferdig.

"Her er fanten, og der er barnet, og la så barhytta brenne!" sa Håken Borkenskjegg. Og så kjente hun ham igjen. Da ble det først riktig lystighet og glede; men siden har jeg hverken hørt eller spurt dem.

OLAV LILJEKRANS

Herr Olav reid over rjoe,
– med kvitare hond.
Han vil til sitt bryllaup bjoe.
– Så mod rid Olav frå elvo.

Herr Olav reid seg i otte,
ljosan dagen han totte.

Herr Olav over rjoe reid,
så reid han inn i den elveleik.

«Høyrer du Olav Liljekrans,
stig av hesten og trø i dans.

Høyrer du Olav, kom danse med meg,
to bukkeskinns støvlar så gjøv'e eg deg.»

«To bukkeskinns støvlar kan eg vel få,
men danse med deg eg ikkje må.

Danse med deg eg ikkje må,
i morgon skal mitt bryllaup stå.»

«Vil du heller med elvo bu,
eller vil du sjuk heim flytje di brur?

Vil du heller med elvo vera,
eller vil du sjuk ditt gjestebod gjera?»

Vil du ikkje danse med meg,
sott og sjukdom skal fylgje deg!»

Herr Olav han vender sin gangar med kvist,
så reid han gjennom den elvelist.

Herr Olav han vender sin gangar med spore,
så reid han gjennom den elveloge.

Så fekk han snu sin gangar omkring,
og heimatt reid han med bleike kinn.

Som han kom seg til borgeled,
der stod hans moder og kvilte seg ved.

«Høyr du Olav, kjær sonen min,
kvi ber'e du så bleike kinn?»

«Det er ikkje underleg at eg er bleik,
for eg hev vore i elveleik.

Kjære mi moder du hentar meg prest,
kjære mi moder du ver meg nest.

Du hentar meg prest og ver ikkje sein,
rettno er mitt hjarta sprengt.»

«Gud betre meg for deg sonen min,
kva skal me seia til bruri di?»

«Det skal du seia til mi unge brur,
eg gjeng i skogen og veider dyr.»

«Herr Olav han er ikkje heime,
han gjeng i skogen og veider.»

«Tykkjer han 'kje meir om si unge brur,
enn han gjeng i skogen og veider dyr?

Men det kan eg sjå båd' på store og små,
at Olav er ikkje langt ifrå.»

Den unge brur gløste seg bort i ro,
der såg ho herr Olavs sverd, kvar det stod.

Skjeftef sette ho golvtilja mot,
og odden imot hjarterot.

Innan dagen den var ljøs,
så kom der tre lik av brurehus.

Den eine var Olav, den andre hans møy,
– med kvitare hond.

Den tredje hans moder, av sorgi laut døy.
– Så mod rid Olav frå elvo.

- 9 Út kom eitt tað elvarfjöld, flættað hár á herðar dró.
- 10 Út kom ein av elvunum tá, flættað hár á herðar lé.
- 11 »Ver vælkominn, Ólavur Ríddararós, tú gakk í dansin og kvøð for os!«
- 12 »Tú tarvst ikki flætta títt hár for meg, eg eri ikki komin at biðja teg.«
- 13 »Ert tú ikki komin at biðja meg, eg havi ikki aktað at eiga teg.«
- 14 »Eg kann ikki meira hjá elvum bó, í morgin skal eg mítt brúdleyp snó.
- 15 Eg kann ikki longur hjá elvum vera, í morgin lati eg mítt brúdleyp gera.«
- 16 »Vilt tú ikki meiri hjá elvum bó, sjúkur skalt tú títt brúdleyp snó.
- 17 Vilt tú ikki longur hjá elvum vera, sjúkur skalt tú títt brúdleyp gera.
- 18 Hvat heldur vilt tú sjú vintur liggja sjúk, ella vilt tú í morgin liggja lík?«
- 19 Hvat heldur vilt tú sjú vintur liggja á strá, ella vilt tú í morgin til moldar gá?«
- 20 »Tveir eru kostirnir, hvørgin er mjúkur, ilt er at liggja leingi sjúkur.
- 21 Fyri vil eg í morgin liggja lík, eum eg vil liggja sjú vintur sjúk.
- 22 Fyri vil eg í morgin til moldar gá, eum eg vil sjú vintur liggja á strá.«
- 23 Hon bar fram eitt drykkjúnkar, eiturkornið í tí var.
- 24 Hon bar fram eitt drykkjústeypp, eiturkornið í tí fleyt.
- 25 Hon skonkti honum í drykkjuhorn, har fór í tað eiturkorn.
- 26 Tann fyrsta drykkinn, ið Ólavur drákk, hans breiða beti um hann sprakk.
- 27 »Hoyr tú, Ólavur fríði, tú kyss meg, áðrenn tú ríður!«
- 28 Ólavur studdist við særilboga, hann kysti ta moy av lítlum huga.
- 29 Hann kysti hana so mjúkan, hon sveik hann so sjúkan.
- 30 »Tú sig túni móður, tá ið tú kemur heim, tín foli snublaði um ein stein.«
- 31 Ólavur heim í garðin fór, úti hans móðir fyrri honum stóð.
- 32 »Hví ert tú so fjólin, hví ert tú so bleik, sum tú hevði verið í elvarleik?«
- 33 »Mín kæra móðir, eg sigi tær sann, mín foli snublaði um ein stein.
- 34 Tí eri eg fjólin, tí eri eg bleik, í gjár var eg í elvarleik.
- 35 Tí eri eg fjólin, tí eri eg [sum] bast, í gjár var eg í elvarlast.«
- 36 Ólavur vendist til vegginn brátt, hann doyði langt fyrri miðnátt.
- 37 Har komu av tí báða, trú lík, tey vóru so trúða.
- 38 Tað fyrsta var Ólav, tað annað hans vív, tað triðja hans móðir, hon læt sítt lív.
- 39 Tað fyrsta var Ólav, tað annað hans moy, – kol og smíður við – tað triðja hans móðir, av sorg hon doyði. – Ungir kallar, kátir kallar, gangið upp á gólv, dansið lystilig!

Ólavur Ríddararós og Álvamoy

A.

(a: Schröters Sammlung 1825 (Ny kgl. Saml. 346,8*), Nr. 8; b-c: Hammershaimbs Sammlung (AM, Access. 4); b: Abschrift von a, von Bloch nicht registriert; c: Schröters Blandinger, Nr. 9. Gedruckt in Færøsk Anthologi I, S. 8-11; A - D auch gedruckt in DgF IV, S. 849-52.)

- 1 »Hvørt skalt tú ríða, Ólavur mín? – kol og smíður við – í lofti hongur brynja tín.«
– Ungir kallar, kátir kallar, gangið upp á gólv, dansið lystilig!
- 2 »Eg fari nær á heiði, ta villini hind at veiða.«
- 3 »Tú fert ikki at veiða hind, men tú fert til tína leikalind.
- 4 Hvít er tín skjúrta, væl er hon tvingin, í blóði verður hon av tær drigin.
- 5 Hvít er tín skjúrta, væl er hon skorin, í blóði so verður hon aftur borin.«
- 6 Ólavur snúðist síni móður frá:
»Gud gevi ikki ganga, sum nær er spáað.«
- 7 Ólavur ríður eftir bjørgunum fram, fann upp á eitt elvarrann.
- 8 Ólavur ríður eftir bjørgunum fús, fann hann á eitt elvarhús.

52. Helge-notra

I Nærheden af Gaarden Hougerud i Hitterdal hæver sig et høit Fjeld, som kaldes Helgenotra.¹ Det har sit Navn af Bruden Helge, som der blev inkvervd. Hun var fra Bøe Præstegjeld og Brudgommen fra Hitterdal, og de skulde til Hitterdals Kirke for at vies. Brudfærden reed glad af Gaarde, men da de kom forbi Fjeldet blev Bruden borte for dem; Tusserne tog hende og lukkede hende ind til sig i Berget. Der blev da, som vente var, en stor Forskrækkelse paa allesammen. Some reiste da til Hitterdal for at hente Kirkens Klokker derhen og forsøge at ringe hende ud igjen, men det maatte skee før Solens Nedgang, eller ogsaa var det for seent. De skyndte sig da, det kan man nok vide, kom ogsaa tidsnok ud med Kirkeklokkerne og fik hængt dem op i Fjeldet. Der vises endnu tydelig Stedet, hvor Kirkeklokkerne hang. Saa toge de paa at ringe alt hvad de orkede, men bedst som de ringede brast Klokkestrængen. Da hørte de Helge græde yderst i Fjeldskorpen, hun var kommen saa langt, at der var bare et tyndt Skal af Berget igjen, og havde Klokkestrængen endnu holdt bare et «ørende litið Bel» – et Minut, saa havde hun været frelst. Men nu var det forbi, de hørte Helge græde, og Graaden tabte sig længere og længere indad i Fjeldet indtil de ikke kunne høre hende mere. Berget havde nu for stedse lukket sig over hende, og hun kommer aldrig mere til at see Dagens Lys; men man hører hende endnu undertiden at græde derinde, især naar hun hører en Hardangerfedle. Naar Brudfærdene fare forbi og Spillemanden spiller, saa græder Helge saa at hele Færden kan høre hende. Ketil Hougerud fandt paa for nogle Aar siden at gaae op paa Fjeldet med sin Fedle for at spille for Helge, da hørte han der gik en huul sørgelig Klang (Dur) gennem Fjeldet, saa stærkt at Fjeldet bævede, og Ketil blev ganske bange. Det var Helge som græd.

¹ nøtr. Skjelven. Bæven. Kan ogsaa være af notra, staar for njotra, Oldn. njótr. den som har Nyttens og Besiddelsen af en Ting.

27. Marmælen varsler uvær

En dag på vårparten rodde en mann fiske i værene. Rett som han satt med djupsagnet ute, følte han det rykke i snøret, og da han trakk det opp, stod der en marmæl med stortåen på angelbuen og holdt seg i stilling ved å holde tak i snøret. Raskt hoppet den inn i båten og satte seg på toften. Mannen ble glad, da han visste det var et godt varsel. Og da marmælen begynte å hutre av kulde, tok han av seg koften og trakk på den lille gjesten. Marmælen satt som om den fornøyet seg ved å se mannen trekke den ene fisk gildere enn den andre opp i båten, men plutselig hoppet den ut og ble borte. Mannen hadde båten full av fisk og rodde i land, og han var sikker på at marmælen nok ikke glemte å betale ham for koften.

Dagen etter var mannen atter ute på sjøen. Været var vakert, blikkstilte og solskinn, og fisket gikk godt. Rett som det var dukket marmælen opp og henger seg i båtripen, idet den sier:

Ro i land, ró i land, du mann, som koften gav.
Det buldrer i sjø og bølger i hav.

Dermed ble den borte i sjøen igjen. Men mannen trakk hurtig børnskapen inn og tok til årene for å komme tillands. Han ropte til de andre fiskerne, at de også skulle skynde seg; de bare lo og gjorde narr av ham. Knapt var han iland, før det brøt ut et overhending uvær. Himmelen flammet og havet gikk i råk som et veldig skred. Mannen reddet både redskapen sin og seg selv, og det kunne han takke marmælen for. De andre fiskerne, som var ute på sjøen sammen med ham, de omkom alle som én.

Ole Tobias Olsen: Norske folkeeventyr og sagn. Kra.a. 1912, s. 7-8.